

Univerzita Pardubice
Fakulta chemicko- technologická

Mykotoxiny a jejich vliv na živé organismy

Martina Říhová

Bakalářská práce

2012

University of Pardubice
Faculty chemical technology

Mycotoxins and their effect on living organisms

Bachelor work
2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne

.....
Martina Říhová

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala mé vedoucí bakalářské práce Ing. Daně Hrubéšové za poskytnutí materiálů, ochotu a cenné rady, bez kterých by tato práce nevznikla. Dále bych chtěla poděkovat především svým blízkým, hlavně rodině, za jejich psychickou a nemalou finanční podporu během celého studia.

Anotace

Cílem bakalářské práce je charakterizovat nejvýznamnější mykotoxiny, které se vyskytují v běžném prostředí člověka. Mezi nejčastější producenty mykotoxinů patří plísňe rodů *Fusarium*, *Penillium* a *Aspergillus*. Zaměřuje se také na dopady těchto mykotoxinů na živé mikroorganismy.

Klíčová slova:

Mykotoxiny

Aspergillus

Fusarium

Penicillium

Annotation

The aim of the bachelor work is characteristic the most important mycotoxins that occur in ordinary human environment. The most common producers of mycotoxins are mould of genera *Fusarium*, *Aspergillus* and *Penicillium*. The bachelor work deals also with the impacts of these mycotoxins on living organisms.

Key words:

Mycotoxins

Aspergillus

Fusarium

Penicillium

Seznam použitých zkratek

A.	<i>Aspergillus</i>
AFB₁	Aflatoxin skupiny B ₁
AFB₂	Aflatoxin skupiny B ₂
AFG₁	Aflatoxin skupiny G ₁
AFG₂	Aflatoxin skupiny G ₂
AFM₁	Aflatoxin skupiny M ₁
ATA	Alimentární toxická aleukie
ATP	Adenozintrifosfát
aw	aktivita vody
B.	<i>Byssochlamys</i>
CKP	kyselina cyklopiazonová
DNA	deoxyribonukleová kyselina
DON	Deoxynivalenol
Ec	Commission regulation
F.	<i>Fusarium</i>
FB₁	Fumonisin skupiny B ₁
FB₂	Fumonisin skupiny B ₂
kys.	kyselina
NIV	Nivalenol
P.	<i>Penicillium</i>
RNA	ribonukleová kyselina
ZEN	Zearalenon

Obsah

Anotace	6
Annotation	7
Seznam použitých zkratek	8
Obsah	9
1 Úvod	10
2 Charakteristika mykotoxinů	11
3 Aspergillové mykotoxiny	12
3.1 Aflatoxiny	12
3.1.1 Aflatoxin B ₁ (6- methoxydifurokumaron)	13
3.1.2 Aflatoxin B ₂ (dihydro aflatoxin B ₁)	15
3.1.3 Aflatoxin G ₁	15
3.1.4 Aflatoxin M ₁ (4-hydroxyaflatoxin B ₁).....	16
3.1.5 Sterigmatocystin	17
4 Fusariové toxiny	18
4.1 Fumosiny.....	18
4.1.1 Fumonisin B ₁ (macrofusin).....	19
4.1.2 Zearalenon (F2 – toxin)	20
4.2 Trichotheceny.....	21
4.2.1 Deoxynivalenol (Rd toxin, vomitoxin).....	22
4.2.2 T-2 toxin	23
5 Penicillinové toxiny	24
5.1 Patulin	24
5.2 Ochratoxin A.....	25
5.3 Kyselina cyklopiazonová	26
5.4 Citrinin	27
6 Závěr	29
Příloha	30
Seznam použité literatury	33

1 Úvod

Aspergillus, *Penicillium* a *Fusarium* jsou nejvýznamnější producenti mykotoxinů. Vznik těchto toxinů závisí na teplotě, vlhkosti a typu substrátu. Vyskytují se zejména na rostlinách a z nich vyráběných potravin. Jejich maximální přípustný obsah v potravinách je dán normou Commission regulation (Ec) No 1881/2006. Řada mykotoxinů může způsobovat závažné zdravotní komplikace, a proto je velice nutná kontrola jejich přítomnosti v potravinách.

2 Charakteristika mykotoxinů

Slovo mykotoxiny poprvé použil Forgaz a Carll v roce 1955. Termín je odvozen z řeckého slova mykes a latinského slova toxicum. Mykotoxiny jsou typickými sekundárními metabolity plísní. Jsou to nepolární organické sloučeniny, chemicky stabilní a mají relativně malou molekulovou hmotnost v rozmezí 200 – 500 g/mol (Heredia a kol., 2008). Za velmi stabilní lze pokládat aflatoxiny, ochratoxin A, deoxynivalenol, zearalenon a fumonisiny. Mykotoxiny patří mezi druhou velkou skupinu biologicky aktivních látek mikrobiálního původu. Více než 300 druhů mykotoxinů jsou zatím známé a můžou být rozděleny do 25 konstrukčních typů (Frack, 2003).

Plísně mohou produkovat více než jeden druh mykotoxinu a naopak jeden typ mykotoxinu může být produkován více druhy plísní. Produkce mykotoxinů je ovlivněna biotickými a abiotickými faktory. Mezi biotické faktory patří přítomnost jedné nebo více toxigenních plísní. Vlhkost substrátu, relativní vlhkost vzduchu, teplotu substrátu a vnějšího prostředí jsou biotické faktory. Nejdůležitější abiotický faktor je vodní aktivita, která se u plísní produkující mykotoxiny pohybuje v rozmezí a_w 0,7- 0,75. Rozsah kontaminace se bude lišit podle geografické polohy, zemědělské a agronomické praxe, skladování nebo zpracování. V teplejších oblastech se nacházejí aflatoxiny a fumonisiny a v oblastech chladnějších s vysokou vlhkostí se nacházejí ochratoxiny ochratoxiny, zearalenon, T-2 toxin a diacetoxyscirpenol. Při použití preventivních technik je prakticky nemožné, aby se zabránilo jejich přítomnosti v zemědělských komoditách (Suchý a Herzing, 2012).

Mykotoxiny jsou spojovány s různými onemocněními u hospodářských zvířat a lidí na celém světě. Mohou být akutně nebo chronicky toxické v závislosti na druhu jedu, velikosti dávky, vitalitě jedince, věku a nutričním stavu exponované osoby nebo zvířete (Bräse a kol., 2007). Mohou svým toxickým účinkem poškozovat kožní buňky. Mezi tento typ mykotoxinu patří trichotheceny, psoraleny, verukariny a sporidesminy. Dále se můžou řadit mezi genotoxiny, kam patří aflatoxiny, sterigmatocystin, ochratoxin A, citrinin, zearalenon, patulin, trichothecenym fumonisiny, fusarin C a griseofulvin. Skupina hemotoxinu zahrnuje aflatoxiny, ochratoxin A, zearalenon a trichotheceny. Hepatotoxiny, které poškozují játra, jsou aflatoxiny, luteoskyrin, citrinin, ochratoxin A a sterigmatocystin. Toxiny s negativním vlivem na imunitu jsou aflatoxiny, ochratoxin A, trichotheceny, patulin, gliotoxin, a sporidesmin. Mezi neurotoxiny patří penitrem A,

fumitremogeny, verukulogeny a fumonisiny. Toxiny gastrointestinálního traktu jsou trichotheceny. K nejnebezpečnějším toxinům se řadí aflatoxin B₁, fumonisin B₁ a ochratoxin A. Zearalenon patří do skupiny estrogenu (Malíř a kol., 2003)

Nejčastějšími producenty mykotoxinů jsou plísně z rodů *Aspergillus*, *Fusarium* a *Penicillium* (Pitt, 2000)

3 Aspergillové mykotoxiny

Nejvíce jsou produkovány plísněmi rodu *Aspergillus* např. *A. flavus*, *A. niger*, *A. clavatus*, *A. parasiticus*, atd. Tyto plísně se vyskytují po celém světě. Ve větší míře však v subtropických a tropických oblastech. Jsou schopny růstu a produkce aflatoxinů při teplotě 10 až 37 °C (Ogundero, 1987). Velmi často bývají izolovány v oříškách (pistácie, pekanové oříšky a lískové oříšky) (obr. č.1- viz. příloha), obilovinách, sušených plodů (fíky, švestky) a zelenině (obr. č.2- viz. příloha,). Můžou produkovat hepatotoxické a karcinogenní aflatoxiny. Patří mezi opulentní, často způsobují aspergilózu. Produkuje širokou škálu mykotoxinů např. aflatoxiny, ochratoxin A, citrinin, patulin, kys. cyklopiazinovou, cytochalasin E a kys. kojovou (Malíř a kol., 2003).

3.1 Aflatoxiny

Byly poprvé popsány v roce 1960 jako nebezpečné toxiny pro lidi a zvířata. Tyto toxiny jsou polycyklické, nesaturované a vysoce substituované kumariny. Z hlediska biosyntézy patří mezi deketidy (Malíř a kol., 2003). Vyskytují se převážně v obilovinách, luštěninách, arašidech, bavlníkových semenech. Vyskytují se i v potravinách živočišného původu (mléko, vejce a maso) po požití kontaminovaného krmiva hospodářskými zvířaty. V dnešní době jsou přísné kontroly na přítomnost aflatoxinů. Tento problém znepokojuje nejvíce lidi z rozvojových zemí (Bräse a kol., 2007).

Aflatoxiny jsou termorezistentní a částečně inaktivované působením teploty kolem 100° C. Zvýšená teplota při pasterizaci a při pečení chleba nezpůsobí inaktivaci úplně.

Tyto toxiny jsou senzibilizované vůči silnějším kyselinám a zásadám. Např. extrakce volných mastných kyselin hydroxidem sodným při rafinaci olejů ztrácejí toxiny svoji aktivitu úplně (Gorner a Valík, 2004).

Pomocí tenkovrstevné chromatografie se aflatoxiny rozdělily do 2 hlavních skupin. První skupina, kam patří AFB₁ a AFB₂, dostali své jméno podle modré fluorescence. Druhá skupina, kde se řadí AFG₁ a AFG₂, mají zelenou fluorescenci. AFM₁ a AFM₂ tvoří metabolity AFB₁ a AFB₂ (Malíš a kol., 2003). Pořadí jejich toxicity a genotoxicity je AFB₁ < AFG₁ AFB₂ < AFG₂ < AFM₁ < AFM₂. To naznačuje, že nasycenost či nenasycenost terminálního furanového kruhu je určující pro šíři a hloubku biologické aktivit aflatoxinů (Hrdina a kol, 2004). Další formy aflatoxiny jsou aflatoxikol H₁, aflatoxikol B_{2a}, aflatoxikol B₃, aflatoxin DB₁, aflatoxin G_{2a}, aflatoxin GM₁, aflatoxin M₄, aflatoxin P₁ a aflatoxin G₁ (AFG₁) (Juneja a Sofos, 2010).

Některé aflatoxiny jsou karcinogenní, hepatotoxické, teratogenní a mutagenní. U potkanů a ryb, byl potvrzen AFB₁, který má silné účinky. U AFG₁ byly zjištěny menší, ale u AFB₂ a AFG₂ tyto karcinogenní účinky byly minimální kvůli snížené aktivitě (Wong a kol., 1976; Li a kol., 2009).

3.1.1 Aflatoxin B₁ (6- methoxydifurokumaron)

Chemický název: Cyclopenta (c) furo (3' 2' :4,5) furo (2,3- h) (1) benzopyran-1 11-dione, 2, 6a, 9a- tetrahydro- 4 methoxy-, (6aR-cis)-

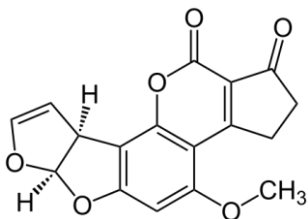
Sumární vzorec: C₁₇H₁₂O₆

Molekulová hmotnost: 312 g/mol

Bod tání: 268 – 269 °C

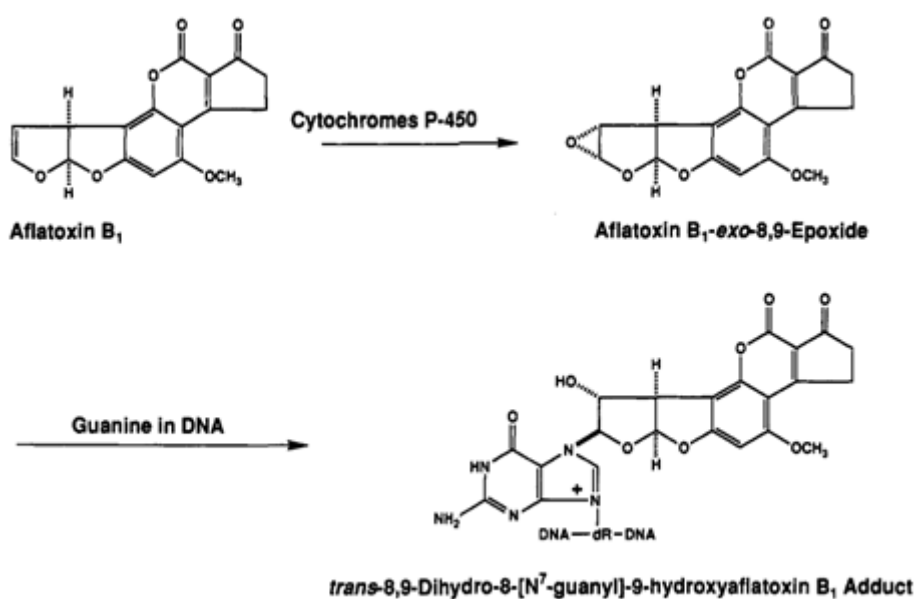
Jsou to světle žluté krystaly, které emituje v UV světle modrou fluorescenci. Nerozpouští se v nepolárních rozpouštědlech. Je málo rozpustný ve vodě, ale dobře rozpustný v polárních organických rozpouštědlech.

Strukturní vzorec:

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured/paging.do>, 2012)

Epidemiologické průzkumy ukázaly, že dietní složky, přítomné v ovoci a v zelenině mohou chránit před některými druhy rakoviny. Tyto složky byly nalezeny u zvířat, která byla krmena přírodní směsí. Za jeho karcinogenitu a mutagenitu může vznik reaktivně oxidované formy v poloze 2,3 terminálního furanu (AFB₁ -9, epoxid) a jeho následná vazba na nukleovou kyselinu (obr. č.1). Cílovým orgánem jsou játra, kde mohou způsobit akutní a chronickou hepatotoxicitu (Lee a kol., 2001).

Obr. č.1(<http://pubs.acs.org/doi/pdf/10.1021/tx00031a010>, 2012)

AFB₁ může napadat kromě jater i plíce, myokard a ledviny. U zvířat jsou citliví na tento toxin hlodavci, kočky, prasata, drůbež a opice. U drůbeže způsobuje křehkost kapilár, což má za následek modřiny. S tímto toxinem je spojován Reyeův syndrom, který způsobil v 70. letech úmrtí 25-ti dětí ve věku od 3 dnů do 8 let. Tento syndrom je charakterizován ztukovatěním jater a postižením funkce mozku. Dále může AFB₁ způsobovat aflatoxikózu, respirační onemocnění (obr. č.3- viz. příloha), aspergilózu (obr. č.4- viz. příloha), kvašniorkor a chronickou gastritidu. (Hrdina a kol, 2003).

Kukuřice patří mezi nejdůležitější plodiny Argentiny. V letech 1998 až 1999 bylo testováno 50 vzorků kukuřičné mouky. Nalezený AFB₁ měl hodnotu pod 5 ppb. Toto množství nepůsobí zdravotní komplikace u lidí (Etcheverry a kol., 1999). Burský oříšky, které jsou velmi oblíbené po celém světě, byly odebrány v Malajsii v roce 2002-2003. Z těchto vzorků obsahovaly AFB₁ 50%. Pro naši zemi platí norma Ec No 1881/2006, která udává maximální přípustný obsah v kukuřici a v oříškách 5μg/kg.

3.1.2 Aflatoxin B₂ (dihydro aflatoxin B₁)

Název: dihydroaflatoxin B₁; 2,3,6aa,8,9,9aa-hexahydro-4- methoxycyclopenta[c]furo [3',2':4,5]furo[2,3- h][1]benzopyran-1,11-dione

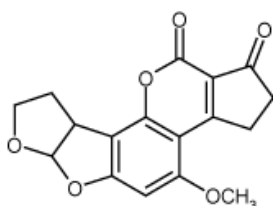
Sumární vzorec: C₁₇H₁₄O₆

Molekulová hmotnost: 314.29 g/mol

Bod tání: 286-289 °C

Jde o bezbarvé a žluté krystalky, které mají v UV světle modrou fluorescenci. Nerozpustný v hexanu. Je málo rozpustný v benzenu, ale rozpustný v metanolu, acetonitrilu, chloroformu a ve směsi metanolu a ether (1:1).

Strukturní vzorec

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured/paging>, 2012)

AFB₂ je dihydroxyderivát AFB₁. Tento toxin byl izolován z kultur na drcené pšenici. Jeho následky jsou snížení růstu jater a hyperplazie žlučových kanálků (Chang a kol., 1963). Pro tento samostatný toxin není stanoven limit, ale je zahrnut ve skupině aflatoxinů (B₁, B₂, G₁, G₂). Ec No 1881/2006 udává maximální přípustné množství této skupiny v obilovinách 4 μg/kg.

3.1.3 Aflatoxin G₁

Chemický název: 1H, 12H-Furo (3'2':4,5) furo (2,3-h) pyrano (3,4-c) (1) (3, 4-c) (1) benzopyran-1,12 dione, 3,4,7a, 10-tetrahydro-5-methoxy

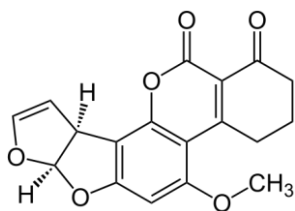
Sumární vzorec: C₁₇H₁₂O₇

Molekulová hmotnost: 328 g/mol

Bod tání: 244-246 °C

Je to bílý až světle žlutý prášek, který emituje v UV světle modrozelenou fluorescenci. Nerozpouští se v nepolárních rozpouštědlech. Je málo rozpustný ve vodě, ale dobře rozpustný v polárních organických rozpouštědlech.

Strukturní vzorec

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured/paging.do>, 2012)

Pomocí Giemsovy techniky pruhování a výměny sesterských chromozomů se dokázalo, že AFG₁ má nejčastější mutagenní účinky na lidské chromozomy, než AFB₁ s porovnáním s AFB₁. AFG₁ má nižší mutagenní účinek (el-Zawahri a kol., 1990).

Podle Food and Agriculture Organization a World Health Organization je celkový povolený obsah aflatoxinů 20 ppb v kukuřici. Nejvyšší rizika jsou v rozvojových zemích, kde je hlavní potravina kukuřice (Sidhu a kol., 2009). V dubnu 2004 bylo v Keni zaznamenáno 317 případů otravy aflatoxinů a 125 úmrtí ve venkovských oblastech. Následně se dělala průzkum 350 kukuřičných produktů z nejvíce postižených oblastí Keni. Z těchto výsledků měl aflatoxin větší hodnotu než keňský regulační limit, který má hodnotu 20 ppb (Lewis a kol., 2005).

3.1.4 Aflatoxin M1 (4-hydroxyaflatoxin B₁)

Chemický název: cyclopenta (c) furo (3'2': 4,5) furo (2,3-h) (1) benzopyran -1, 11-dione. 2, 3, 6a, 9a- tetrahydro-9a-hydroxy-4-methoxy

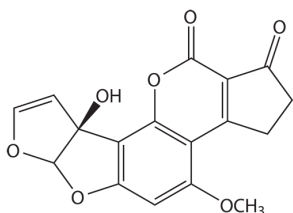
Sumární vzorec: C₁₇H₁₂O₇

Molekulová hmotnost: 328.28 g/mol

Bod tání: 299 °C

Emituje v UV světle modro-fialovou fluorescencí. Nerozpouští se v hexanu. Je málo rozpustný v metanolu, etanolu, acetonitrilu, chloroformu, ve směsi metanol + ether (1:1).

Strukturní vzorec:

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured/paging.do>, 2012)

AFM₁ vzniká hydroxylací AFB₁. Ve srovnání s AFB₁ má menší karcinogenní a mutagenní účinky. AFM₁ se nachází nejčastěji v kravském mléce. Byl zjištěn i v mateřském mléce, v pupečnickové krvi a v krvi matek Afrických zemí, Turecka a oblasti Číny. Také byl zjištěn v práškovém a pasterovaném mléce, ultra - ošetřeném mléce a dalších mléčných výrobcích. Ke kontaminaci mléka může docházet přímo vzhledem k příjmu kontaminovaného krmiva dobyt看, které přechází do mléka. Nebo nepřímo kontaminací mléka nebo mléčných výrobků plísní, které se liší v závislosti na zeměpisné poloze a období (Bhat a kol., 2009).

V současné době jsou limity pro AFM₁ velmi variabilní. Tyto limity se liší v závislosti na stupeň rozvoje a hospodářském postavení zemí. Evropské společenství a Codex alimentarius stanovili maximální množství AFM₁ v tekutém nebo v sušeném stavu mléka a v mléčných výrobcích 50 ng/kg. Pro Českou republiku byla stanovena norma pro dětské mléko 100 ng/kg (Guevera- Gonzalez, 2002).

3.1.5 Sterigmatocystin

Chemický název: 3a. 12c-Dihydro-8hydroxy-6methoxyfuro (3', 2':4,5) furo (3,2-c) xantin-7one

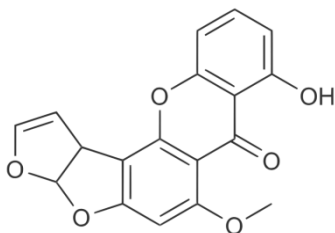
Sumární vzorec: C₁₈H₁₂O₆

Molekulová hmotnost: 324 g/mol

Bod tání: 242-244 °C, po vysušení 1 hodinu při 60 °C

Je to světle žlutá krystalická látka bez zápachu. Nerozpustný ve vodě a silných zásaditých roztocích. Mírně se rozpouští v mnoha organických rozpouštědlech, ale je dobře rozpustný v chloroformu, pyridinu a dimethylsulfoxidu.

Strukturní vzorec:

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured/paging.do>, 2012)

Sterigmatocystin může být produkován rodem *Aspergillus*, *Penicillium* a *Bipolaris*. Byl zjištěn v kávě, pšenici a v holandských sýrech. Z chemického hlediska patří mezi polyketidy, který se skládá z jednoduchých acetátových jednotek (Robinson, 2000). Byla u něj také prokázána inhibice syntézy DNA, antibiotické, mutagení a karcinogenní účinky (Adensam a kol., 1990).

Jeho účinky jsou podobné AFB₁. Mezinárodní organizace pro výzkum rakoviny zařadil sterigmatocystin do skupiny 2B. To znamená, že je možným karcinogenem pro lidi. Má hepatotoxické účinky a způsobuje rakovinu jater (Patočka a kol., 2004).

4 Fusariové toxiny

U těchto toxinů jsou nejčastější producenti *F. verticillioides*, *F. moniliforme*, *F. coeruleum*, *F. culmorum*, *F. graminearum*, *F. nivale*, *F. poae*, *F. solani*, *F. sporotrichioides*, *F. subglutinans* a *F. dendriticum*, *F. solani* (obr. č.5- viz. příloha) a *F. oxysporum* (obr.č. 6- viz. příloha), které jsou velmi rozšířené v přírodě (Adams a Moss, 200). Optimální teplota pro produkci fumonisinů je 15 až 25 °C. Přičemž nejpomalejší rychlost byla zaznamenána při teplotě 15 °C (Samapundo a kol., 2012). Způsobují kažení jablek, rajčat (obr. č.7- viz. příloha) a brambor. Během vlhkého období napadá ve velké míře obilí a kukuřici (obr.č.8.- viz příloha). Rod *Fusarium* může produkovat barevné pigmenty a toxiny. Hlavní skupiny fusariových toxinů tvoří trichotheceny (T-2 toxin a deoxynivalenol) a fumosiny (zearealenon, fumonisin B₁, fumonisin B₂). Dále mezi tuto skupinu patří moniliformin, beauvericin a fusaproliferin (Bottalico, 1998; Šilhánková, 2002).

4.1 Fumosiny

Fumonisy jsou polární a stabilní sloučeniny. Z hlediska biosyntézy patří mezi nonaketidy. Jsou rozděleny do pěti skupin A, B, C, P, a H podle jejich chemické struktury. Nejrozšířenější fumonisy jsou skupiny B, kde je nejtoxičtější a nejdůležitější FB₁. Další toxiny skupiny B např. FB₂, FB₃ a FB₄ byly v malé množství nalezeny v potravinářských komoditách (Malíř a kol, 2003). Tyto toxiny se mohou

objevovat v obilí. Největší pozornost je však zaměřena na kukuřici, která je nejdůležitější potravina na světě (Bullerman, 1996).

Mají hepatotoxické účinky a zvyšují sérovou koncentraci cholesterolu. Fumonisinů způsobují širokou škálu onemocnění. U zvířat způsobují plicní edém, kardiovaskulární změny, jaterní a renální toxicitu, leukoencephalomalacii a neurotoxicitu. (Desai a kol., 2002). Mezinárodní agentura pro výzkum rakoviny charakterizovala fumonisinů jako 2B karcinogeny. U lidí mohou být spojovány s rakovinou jícnu (Gelderblom a Marasas, 2012).

4.1.1 Fumonisin B1 (macrofusin)

Chemický název: propanetricarboxylic kyseliny, 1,1'- (1 - (12-amino-4-,9,11 trihydroxy-2-methyltridecyl) -2 - (1-methylpentyl) -1,2-ethanediyl) ester, macrofusine

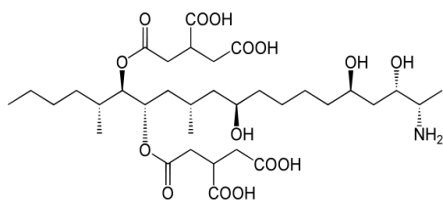
Sumární vzorec: C₃₄H₅₉NO₁₅

Molekulová hmotnost: 721,94 g/mol

Bod tání: 103 - 105 °C

Je to amorfni pevná látka. Rozpouští se ve vodě, více rozpustný je ve směsi acetonitril – voda. Dobře rozpustný je v methanolu (není v něm však stabilní) a nerozpustný v nepolárních rozpouštědlech.

Strukturní vzorec:

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured/paging.do>, 2012)

FB₁ a FB₂ jsou strukturně podobné mykotoxiny, které nejčastěji produkují *F. moniliforme* a. Tyto toxiny mají úlohu inhibitoru buněčného sfinganinu (sfinganinu) N-acetyltransferázy. Po inhibici následuje akumulace sfinganinu a někdy také sfinganinu, což má za následek spotřebování komplexu sfingolipidů v eukaryotických buňkách. Tento cyklus u FB₁ a FB₂ způsobuje poškození regulačního cyklu buňky a buněčného dělení a při oxidačním stresu nekrozu (Maliř a kol., 2003). Můžou způsobit

leukoencephalomalacii u koně, u prasat plicní edém a u potkanů má hepatokarcinogenní účinky (Ross a kol., 1990; Sharma a kol., 2005).

Kukuřice, která pochází v Tchaj-wanu byla analyzována pomocí vysokoúčinné kapalinové chromatografie. Vzorky byly náhodně odebírány z maloobchodů v letech 1994-1995 v celkovém rozmezí 17 měsíců. Bylo zkoumáno celkově 153 vzorků. Z toho to množství 52 vzorků obsahovalo FB₁, jehož hodnota byla 73-2395 μg/g. FB₂ byl nalezen ve 32 vzorcích s koncentrací 120-715 μg/g (Tseng a Liu, 1997). Předepsané množství v kukuřici podle normy Ec No 1881/2006 je 1000 μg/g.

4.1.2 Zearalenon (F2 – toxin)

Chemický název: {[10- hydroxy-6-oxo-trans-1-undecenyl]-2,4-dihydroxybenzoic acid lactone}

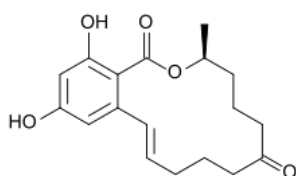
Strukturní vzorec: C₁₈H₂₂O₅

Molekulová hmotnost: 318 g/mol

Bod tání: 164 - 165 °C

Je to bílá krystalická látka, která je dobře rozpustný v organických rozpouštědlech (ether, ethanol, methanol), a v alkalických vodných roztocích. Nerozpouští se ve vodě.

Strukturní vzorec:

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured/paging.do>, 2012)

Zearalenon je mykotoxin produkovaný *F. graminearum* a *F. culmorum*. Nejvíce se nachází v kukuřici, v sóji a v obilných zrnech. Dále může být obsažen v trávě, seně a slámě. Tento toxin může způsobit genitální problémy u domácích zvířat. Tyto problémy mohou zahrnovat i hyperémii, edematózní otok vulvy prepubertálních prasniček nebo závažnější problémy typu výhřezu pochvy a konečníku. Nejcitlivějším savcem je prase (Pitt, 2000).

V roce 2003- 2005 bylo analyzováno 281 obilovin, které byly dodány z Itálie. Obsah kukuřice se pohyboval v rozmezí koncentrace 100-800 μg/kg. V pšenici se nacházeli

vyšší hodnoty 100-1500 µg/kg (Valcheva a Valchev, 2007). Předepsané množství podle normě Ec No 1881/2006 u nezpracované kukuřice je 200 µg/kg a u ostatních obilovin tato hodnota činí 100 µg/kg.

4.2 Trichotheceny

Trichotheceny jsou velká skupina chemicky příbuzných mykotoxinů, které jsou produkovány různými druhy plisní. Nejčastějším zástupcem je z rodu *Fusarium*. Další mohou být *Myrothecium*, *Dendrochycium*, *Trichothecium*, *Sthachybotrys*, *Cephalosporium* a *Verticimonosporium*. Tyto sloučeniny vykazují řadu biologických efektů. Tvoří estery seskviterpenových alkoholů, který obsahují trichothecenový bicyklický systém. V přírodě se vyskytují trichotheceny s dvojitou vazbou na C9- C10 a epoxidový můstek mají na C12- C13. Dělí se na skupinu A (látky nemají v poloze C-8 ketoskupinu) a na skupinu B (látky, které mají v poloze C-8 ketoskupinu) (Hrdina a kol., 2004).

Tyto toxiny napadají především zemědělské plodiny a to zejména cereálie, pšenice, kukuřice a ječmen. Znehodnocování těchto produktů způsobují především *F. graminearum*, *F. culmorum* a *F. moniliforme*. V menší míře byly nalezeny v rýži, čiroku, hořčičném semenu, sojových bobech, podzemnici olejné, bramborách, slunečnici apod. V potravinách a v krmivech se nejčastěji a nejvíce vyskytuje DON, který často doprovází nivalenol (Radová- Sypecká a Hajšlová, 2004).

Trichotheceny nejsou rozkládány během normálního zpracování potravin. Jsou stabilní při neutrálním a kyselém pH, a proto nejsou hydrolyzovány v žaludku při požití. Infekce je závislá na různých faktorech např. počasí, podmínky životního prostředí, teploty a podmínky skladování obilovin. Při sklizni a skladování obilovin jsou důležité faktory, které jsou přítomnost spor a vlhkost v kombinaci s teplotou (Yazar a Omurtag, 2008). Účinky trichothecenů způsobují závažné onemocnění typu alimentární toxickou alexii (ATA). Toto onemocnění bylo objeveno v Rusku v roce 1936, kde lidé nechávali na poli obilí přes zimu vzhledem k válečným událostem. Takovéhle obilí bylo napadeno rody *F. sporotrichoces* a *F. poe*. ATA způsobuje leukocytopenii a trombocytopenii, které jsou doprovázeny horečkou a krvácení z nosu (Patočka a kol, 2004).

4.2.1 Deoxynivalenol (Rd toxin, vomitoxin)

Chemický název: Trichothec-9-en-8-one, 12, 13-epoxy-3, 7, 15-trihydroxy- (3a,7a)-

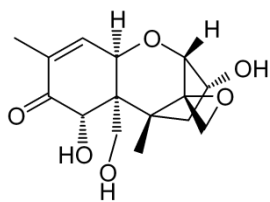
Sumární vzorec: C₁₅H₂₀O₆

Molekulová hmotnost: 296 g/mol

Bod tání: 151-153 °C

Je dobře rozpustný v acetonitrilu, chloroformu, směsi octanu ethylantý + acetonitril (4:1) ve směsi chloroform + methanol (9:1). Nerozpouští se v hexanu a petroetheru.

Strukturní vzorec:

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured>, 2012)

Je nejčastějším trichothecenovým toxinem typu B, který se nachází ve zkaženém zrně např. v pšenici, kukuřici, žitě, rýži, oves a ječmeni. Je produkován *F. graminearum* a *F. culmorum* (Kuzdraliński a kol., 2012; Nicholson; 2004). Deoxynivalenol (DON) inhibuje syntézu proteinů prostřednictvím vazby na proteiny a aktivaci kritické buněčné kinázy, které se týkají proliferace, diferenciaci a apoptózy. Citlivost je největší u prasat a klesá v tomto pořadí hlodavec > pes > kočky > drůbež > přežvýkavec. U člověka může způsobit emetické účinky. Dále způsobují anorexii, pokles živin, posílení či potlačení imunitní funkce. U nádorových onemocnění tento toxin nebyl nalezen (Pestka a Smolinski, 2005).

V roce 2004 až 2006 bylo odebráno 139 vzorků pšenice z oblasti Slovenska. Průměrný obsah toxinu DON v pšenici byl 607 µg/kg. Nejnižší rozsah kontaminace byl zaznamenán v blízkosti růstu kukuřice, kde hodnoty dosahovaly průměrně 200 – 300 µg/kg. Pšenice pěstovaná v blízkosti brambor a cukrové řepy vykazovala vyšší hodnoty kolem 7300 µg/kg. Podobné koncentrace byly nalezeny i ve východní Kanadě kolem roku 2004 až 2006 (Šliková a kol., 2008).

Výroba piva, stejně jako produkce surovin pro jeho výrobu, má v České republice několika staletou tradici. Jenže ječmen může být napaden mnoha plísněmi. Z tohoto důvodu bylo v roce 2010 analyzováno 52 vzorků světlých, polotmavých a tmavých piv zakoupených v maloobchodní síti v České republice. Z výsledku analýz měl DON

nejvyšší koncentraci z hledaných mykotoxinů. Nejnižší průměrná koncentrace tohoto toxinu byla u nealkoholického piva. Naopak nejvyšší vykazovala piva s 5,9 % alkoholu. Tolerovatelný denní příjem pro tento toxin je 1 µg/kg tělesné váhy (Hajšlová a kol., 2012). Podle normy Ec No 1881/2006 je předepsané množství u nezpracovaného obilí kromě kukuřice 100 µg/kg. Předepsané množství u kukuřičné moučky, kukuřičné krupice, kukuřičné klíčky a u rafinovaného kukuřičného oleje je podle normy Ec No 1888/2006 1000 µg/kg.

4.2.2 T-2 toxin

Chemický název: 8-(3-methylbutyryloxy) diacetoxyscirpenol, fusariotoxine T2, Insariotoxin, mykotoxinů T2, scirpenol, 8-(3-methylbutyryloxy) diacetoxy-; trichothec-9-en-3, 4, 8,15-Tetrol, 12,13-epoxy-, 4,15-diacetát 8-

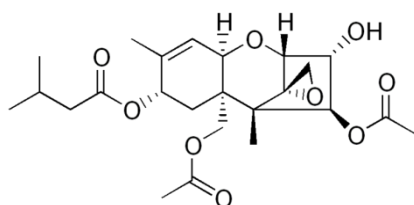
Sumární vzorec: C₂₄H₃₄O₉

Molekulová hmotnost: 466 g/mol

Bod tání: 151-152 °C

Tento toxin tvoří bílé jehličky. Rozpouští se v acetonitrilu, chloroformu, směsi octan ethylnatý + acetonitril (4:1), ve směsi chloroform + metanol (9:1) Nerozpustný je v hexanu a petroletheru..

Strukturní název:

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured>, 2012)

T-2 toxin se řadí do trichothecenové skupiny typů A. Jeho producenti jsou *F. tricinctum*, *F. sporotrichioides*, *F. poae* a *F. equiseti*. Nejvíce se nachází v ječmeni, kukuřici, ovsu, žitu, pšenici, fazolích, kořeni a v pivu. Jeho minimalizace výskytu je ovlivněna včasné sklizně (Malíř a kol, 2003). Tento toxin postihuje především centrální nervový systém, kde např. ovlivňuje hladinu monoaminu v mozkové tkáni. Mezi akutní a subchronické nespecifické symptomy u člověka patří ztráta hmotnosti, dermatitida, zvracení, degradace kostní dřeně, hemoragie a nekrózy žaludku. T-2 toxin je řazen do skupiny 3, což znamená, že nemá karcinogenní účinky na člověka. U slepic snižuje

produkci vajec a u myši má teratogenní účinky. Kombinovat se může s jinými fusáriovými mykotoxiny např. NIV, ZEN, DON a FB₁ a to za vzniku synergického a antagonistického efektů ovlivňující syntézu DNA u buněk typu L929 (Dohnal a kol., 2008).

5 Penicillinové toxiny

Penicillinové toxiny mohou být produkovány *P. camemberti*, *P. citrinum*, *P. clavigerum*, *P. digitatum*, *P. expansum*, *P. labrum*, *P. claudicola*, *P. chrysogenum*, *P. purpogenum* a *P. variable*. Optimální teplota pro růst těchto plísní se pohybuje v rozmezí 5 až 37 °C (Klaban, 2005). *Penicillium* se může nacházet v obilovinách, ovoci (obr. č.9- viz. příloha), arašíděch, sýru (obr. č.10- viz. příloha), pepři a masu. Penicillinové toxiny vytváří řadu toxinů např. patulin, ochratoxin A, citrinin, kys. cyklopiazonovou, kys. sekalonovou, rugolosin, citroviridin a paxillin (Malíř a kol., 2003).

5.1 Patulin

Chemický název: 4-hydroxy-4H-furo (3,2-c) pyran-2 (6H)-one

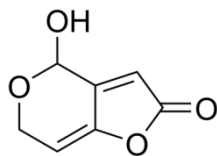
Sumární vzorec: C₇H₆O₄

Molekulová hmotnost: 154 g/mol

Bod tání: 110 - 111°C, po vysušení 1 hodinu při 60 °C

Je to bezbarvá krystalická látka bez zápachu. Rozpouští se ve vodě, alkoholech, acetonu, benzenu, ethylacetátu. Částečně se rozpouští v ethyletheru a benzenu. Je nerozpustný v petretheru.

Strukturní vzorec:

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured/paging.do>, 2012)

Patulin je produkován zejména plísní rodu *Penicillium* (*P. expansum* a *P. patulum* a *P. urticae*). Dále ho mohou vytvářet některé druhy *A. clavatus*,

B. nivea a *B. fulva* (Gorner a Valík, 2004). Tento toxin se nejčastěji nachází na jablkách, tropickém ovoci (obr. č.11- viz. příloha) a v produktech z nich připravených. Této kontaminaci může docházet i v našich klimatických podmínkách (Patočka a kol, 2004). Kolem roku 1940 byla získána směs z *Penicillium*, která obsahovala patulin. Tato směs byla určena na nachlazení, ale nebyly nalezeny důkazy účinnosti patulinu v léčbě. Jeho následky byly nevolnost, zvracení a gastrointestinální poruchy. Ve stejném desetiletí byly provedeny studie o jeho antibiotických vlastnostech. Výsledky ukázaly, že je velmi účinný proti gram-negativním a proti gram-pozitivním bakteriím. Zároveň byl toxický pro živočišný organismus. V dalších studiích se ukázalo, že má silnou afinitu k sulfhydrolové skupině. To vysvětluje inhibici mnoha enzymů (Begum, 2012).

V současné době doporučuje Codex Alimentarius, aby úroveň patulinu v ovocných šťávách a výrobců byla menší než 50 µg/l. V letech 1989 až 1990 se ve Velké Británii provedl výzkum 328 ovocných vzorků, ve kterých bylo 75 vzorků kontaminovaných patulinem. V Turecku v roce 1994 bylo analyzováno 215 koncentrátů z jablečné šťávy. Tyto vzorky vykazovaly koncentraci 50 µg/l a 98 z nich obsahovalo hodnotu nad 50 µg/l (Cheraghali a kol., 2005).

5.2 Ochratoxin A

Chemický název: L-Phenylalanine, N-[(5-chloro-3, 4-dihydro-8 dihydro-8-hydroxy-3methyl-1-oxo-1-H-2-benzopyran-7-yl) carbonyl]-, [R]-

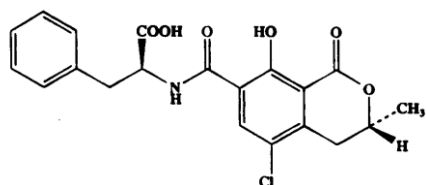
Sumární vzorec: C₂₀H₁₈ClNO₆

Molekulová hmotnost: 403 g/mol

Bod tání: 168 -173 °C, po vysušení 1 hodinu při 60 °C

Tyto toxiny tvoří bílou krystalickou látku bez zápachu. Rozpouští se v organických rozpouštědlech (chloroformu, ethanolu a methanolu).

Strukturní vzorec:

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured/paging.do>, 2012)

Ochratoxiny jsou mykotoxiny produkované zejména plísněmi *A. alliaceus*, *A. carbonarius*, *A. niger*, *A. ochraceus* a *P. verrucosum*. Tyto plísně jsou schopné růst v různých klimatických oblastech (Magan a Olsen, 2004). Nachází se především v obilovinách, pивě, víně, kakau, sušených hroznech vinné révy, koření a v některých masných výrobcích (Abrunhosa a kol., 2002).

Nejrozšířenější a nejvýznamnější je ochratoxin A (OTA), který má nefrotoxické, hepatotoxické, teratogenní a karcinogenní účinky u všech druhů savců (Malagutti a kol., 2005). Mezinárodní agentura pro výzkum rakoviny hodnotila tento toxin jako možný karcinogen u člověka. Jeho hlavním cílem jsou ledviny, kde poškozuje proximální tubulární funkce a snižuje transport p-aminohippurové kyseliny. U lidí způsobuje nejčastěji tři formy onemocnění, a to balkánskou endemickou nefropatii, chronickou intersticiální nefritidu a intersticiální nefritidu (Anazai a kol., 2010). U drůbeže způsobuje OTA sníženou hmotnost, sníženou produkci vajec, imunosupresivní účinky a zvýšenou úmrtnost. U potkanů, křečku a myši má silné teratogenní účinky (Stoev, 2010).

V letech 2002 až 2004 bylo zakoupeno v Itálii 1166 vzorků vína. Získané výsledky byly uvedeny podle roku sklizně, zeměpisné oblasti a druhu vína, přičemž se koncentrace postupně zvyšovala od severu (0,05 µg/ml) k jihu (0,54 µg/ml) Itálie. Nejvyšší maximální úroveň kontaminace se ukázalo v červeném víně, ve které byla hodnota koncentrace rovna 7,5 µg/ml. Podle normy je předepsané množství 2 µg/kg (Brera a kol., 2008).

5.3 Kyselina cyklopiazonová

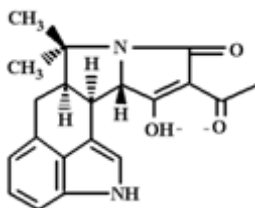
Sumární vzorec: C₂₀H₁₈O₃N₂

Molekulová hmotnost: 336 g/mol

Bod tání: 245- 246 °C, po vysušení 1 hodinu při 60 °C

Je to bezbarvá krystalická látka. Krystalizací z metanolu vznikají jehličky. Rozpustnost: dobře rozpustná v chloroformu, směsi chloroform + metanol (4:1), v octanu v ethylatém v alkalickém vodném roztoku. Omezeně je rozpustná v metanolu a nerozpustná v kyselých vodných roztocích, n-hexanu a petroetheru.

Strukturní vzorec:

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured/paging.do>, 2012)

Kyselina cyklopiazonová (CKP) byla poprvé objevena v roce 1968 jako metabolit *P. cyclopium* podzemnice olejné. Mezi její významné producenty patří také *A. flavus*, *A. versicolor* a *A. oryzae*. Tato kyselina funguje jako inhibitor endoplazmatického retikula Ca^{2+} ATPázy. Bylo prokázáno, že inhibuje vychytávání Ca^{2+} a poškozuje obsah sarkoplazmatického retikula v kosterním a srdečním svalu. CKP je používána jako nástroj pro studium kontrakce v těchto svalů (Sekiguchi a kol., 1996). Tato kyselina může způsobit degenerativní změny, nekrózy jater, sliziny, slinivky, ledvin, slinné žlázy, myokardu a kosterních svalů. Spolu s aflatoxiny se podílí na onemocněním zvaném Turkey X disease. Vyvolává akutní účinky u prasat, morčat, psů a drůbeže (Barkai – Golan a Nachman, 2008).

5.4 Citrinin

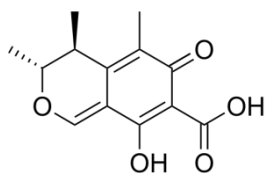
Sumární vzorec: $\text{C}_{13}\text{H}_{14}\text{O}_5$

Molekulová hmotnost: 250,25 g/mol

Bod tání: 175 °C (<http://www.fermentek.co.il/citrinin.htm>)

Tento toxin tvoří žlutou pevnou látku. Rozpouští se v etanolu, ethylacetátu, benzenu, acetonu a chloroformu. Částečně je rozpustný v diethyleteru, petroleji a etanolu. Nerozpustný je ve vodě.

Strukturní vzorec:

(<https://www.reaxys.com/reaxys/secured/paging.do>, 2012)

Citrinin je sekundární metabolit produkovaný několika plísněmi rodu *Penicillium* a *Monascus* (Yu a kol., 2006). Tento toxin byl objeven před druhou světovou válkou. Poté byl izolován z dvanácti druhů *Penicillium* a několik druhů rodu *Aspergillus* (např. *A. terreus* a *A. niveus*), včetně některých kmenů *P. camemberti* (používané k výrobě sýrů) a *A. oryzae* (používané k výrobě sojové omáčky) (Bennett a Klich, 2003).

Nejčastěji se nachází v kukuřici, pšenici, rýži, ječmeni, a proto svou přítomností na potravinách a krmivech by mohl představovat nebezpečí pro člověka a zvířata (Yu a kol., 2006). Nejprve byl tento toxin uveden jako silné antibiotikum, ale později se ukázalo, že způsobuje poškození ledvin testovaných zvířat, zpomalení růstu a nakonec smrt (Wu a kol., 1974). U zvířat má nefrotoxické účinky, které mohou poškozovat proximální tubuly v ledvinách (Martin a kol., 1986). Dále má také embryotoxický, teratogenní a genotoxický účinky (Bragulat a kol., 2008). Patologické změny, které způsobují v ledvinách, se zdají být podobné těm, které vyvolává ochratoxin A (Martin a kol., 1986). Citrinin může působit synergicky s ochratoxinem A a potlačovat RNA syntézu v myších ledvinách (Bennett a Klich, 2003).

6 Závěr

V této bakalářské práci jsem se zabývala mykotoxiny a jejich vlivem na živé organismy. V jednotlivých kapitolách jsem uvedla charakteristiku nejvýznamnějších mykotoxinů a jejich výskyt v potravinách a krmivech. Každý den ohrožují mykotoxiny organismy jejich negativními účinky, které mohou být karcinogenní, teratogenní, mutagenní a hepatotoxické.

Nejčastější toxiny, které způsobují karcinomy, jsou aflatoxiny. Ty bývají často metabolity *A. flavus*. Jejich účinky jsou testovány na běžných laboratorních zvířatech. Mezi nejdůležitější a život ohrožující patří AFB₁. Tento toxin může způsobovat velmi závažné onemocnění typu alergická bronchopulmonální aspergilóza, která může způsobit závažné alergické plicní komplikace. Toto onemocnění se vykytuje nejčastěji u lidí trpících cystickou fibrózou a v malé míře i u astmatika. Tento syndrom je obtížné diagnostikovat (Latgé, 1999).

Dále jsem se zabývala fusariovými toxiny. Pro které jsou typické kažení jablek, rajčat a brambor. Tyto toxiny způsobují závažné onemocnění u zvířat, ale u lidí mají souvislost s onemocněním ATA. Tuto nemoc způsobuje T-2 toxin, který kontaminuje obiloviny za vlhkých a chladných podmínek. Mezi další komplikace způsobené toxiny patří kardiovaskulární léze a nádory (Schoental a kol., 1979).

Poslední skupinu, kterou jsem uvedla v této práci, byly penicilinové toxiny, které mají synergický účinek s *Aspergillus*. Mezi jeho nejčastější zástupce patří ochratoxin A. Tento toxin produkují nejčastěji *P. verrucum* a *A. ochraceus*. Dále jsem do práce zařadila patulin, který produkují plísně *Aspergillus*, *Penicillium* a *Bysochlamys*.

Kromě toho jsem se zabývala informacemi maximálně přípustných mykotoxinů v potravinách a krmivech podle normy Ec No 1881/2008. Díky informacím, které jsem měla k dispozici během psaní této práce, jsem zjistila, že výskyt mykotoxinů je stále hojnější. Nejefektivnějším způsobem, jak zabránit výskytu mykotoxinů v potravinách a krmivech, je nutné dodržování hygienických opatření při zpracování surovin a správné ošetřování plodin.

Příloha

Obr. č.1: *A. niger*- burské oříšky
[www.plantwise.org/?dsid=7444&loadmodule=plantwisedatasheet&page=4270&site=234]

Obr. č.2: *A. niger*- cibule
[www.123rf.com/photo_832375_an-onion-with-a-severe-infestation-of-black-mold-aspergillus-niger-a-fungal-disease-most-commonly-th.html]

Obr. č.3: *A.fumifatus*- alergická
bronchopulmonální aspergilóza
[www.disease-disease.com/allergic-Bronchopulmonary-aspergillosis]

obr. č. 4: *Aspergillus*- Aspergilóza]
[www.2medicure.com/Articles/Anti_Fungal/Generic_Sporanox.html]

Obr. č.5: *F. solani*- oko
(Sponsel a kol., 2002)

Obr.č.6: *F. oxysporum*- palec
(Tosti a kol., 2000)

Obr. č.7: *F. wilt*- rajčata
[www.plant-disease.ippc.orst.edu/ShowDisease.aspx?RecordID=1091]

Obr. č.8: *F. verticillioides* a
F. proliferatum- kukuřice
[www.extension.umn.edu/cropenews/2007/07MNCN42.html]

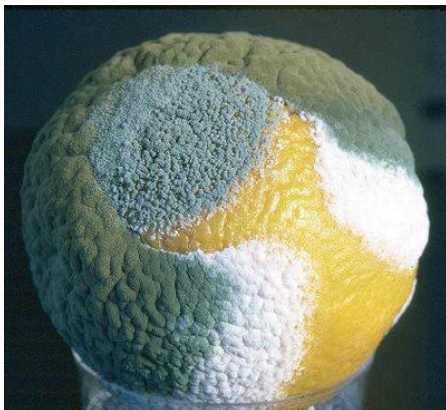
Obr.č.9: *Penicillium*- vinné hrozny

[winegrapes.tamu.edu/grow/bunchrot.html]

obr.č10: *P. roquefortii*- sýr

[<http://www.museevirtuel-virtualmuseum.ca/sgc-cms/expositions-exhibitions/champignons-mushrooms/English/Species/>]

Obr. č.11: *P. italicum*- citron

[<http://eemb40.blogspot.cz/2009/01/meet-penicilliums.html>]

Seznam použité literatury

ABRUNHOSA, L., SERRA, R., VENÂNCIO A.: Biodegradation of Ochratoxin A by Fungi Isolated from Grapes. *Journal of Agricultural and Food Chemistry* , 2002, vol. 50, no. 25, 7493-7496.

ADAMS, M., MOSS, M.O.: *Food Microbiology*. 2nd Ed. Cambridge: Royal Society of Chemistry, 2000, 157-296, ISBN: 0-85404-611-9.

ADENSAM, L., LEBEDOVÁ M., TUREK, M.: Stanovení koncentrace sterrigmatocystinu. *Československá hygiena*, 1990, vol. 35, no. 1, 8-12.

ANZAI, N., JUTABHA P., ENDOU H.: Molecular Mechanism of Ochratoxin A Transport in the Kidney. *Toxins* , 2010, vol. 2, no. 6, 1381-1398.

BARKAI – GOLAN R., NACHMAN P. *Mycotoxins in Fruits and Vegetables*. Academic Press is an imprint of Elsevier, Printed and bound in the USA, 2008, 137-138, ISBN: 978-0-12-374126-4.

BEGUM, G.: *Ecotoxicology*, InTech, 2012, 75-84, ISBN: 978-953-51-0027-0.

BENNETT J. W., KLICH M.: *Mycotoxins. Clinical microbiology reviews*, 2003, vol.16, 497–516.

BHAT, R., RAI R.V., KARIM A.A.: *Mycotoxins in Food and Feed: Present Status and Future Concerns. Comprehensive Reviews in Food Science and Food Safety* , 2010, vol. 9, no. 1, 57-81.

BOTTALICO, A.: Fusarium diseases of cereals: species complex and related mycotoxin profiles, in europe. *Journal of pathology*, 1998, vol. 80, no. 2, 85-103.

BRAGULAT M. R., MARTÍNEZ E., CASTELLÁ G., CABAÑES F. J.: Ochratoxin A and Carinin producing species of the genus *Penicillium* from feedstuffs. *International Journal of Food Microbiology*, 2008, 126, 43-48.

BRÄSE, S., ENCINAS, A., KECK, J., NISING, C.F.: Chemistry and Biology of Mycotoxins and Related Fungal Metabolites. *Chemical Reviews*, 2009, vol. 109, no. 9, 3903-3990.

BRERA, C., DEBEGNACH, F., MINARDI, V., PRANTERA, E., PANNUNZI, E., FALEO, S., DE SANTIS, B., MIRAGLIA, M.: Ochratoxin A Contamination in Italian Wine Samples and Evaluation of the Exposure in the Italian Population. *Journal of Agricultural and Food Chemistry*, 2008, vol. 56, no. 22, 10611-10618.

BULLERMAN, L.: Occurrence of *Fusarium* and fumonisins on food grains and in foods. *Advances in Experimental Medicine and Biology*, 1996, vol. 392, 2-38.

EL-ZAWAHRI, M.M., MORAD M.M., KHISHIN, A.F.: Mutagenic effect of aflatoxin G₁ in comparison with B₁. *J Environ Pathol Toxicol Oncol*. Vol. 10, no. 1-2, 1990, 45-51.

ETCHEVERRY, M., NESCI A., BARROS G., TORRES A., CHULZE S.: Occurrence of *Aspergillus* section *Flavi* and aflatoxin B₁ in corn genotypes and corn meal in Argentina. *Mycopathologia*, 1999, vol. 147, no. 1, 37-41.

FRANCK, B; Mycotoxins from Mold Fungi — Weapons of Uninvited Fellow-Boarders of Man and Animal: Structures, Biological Activity, Biosynthesis, and Precautions. *Angewandte Chemie International Edition*, 1984, vol. 23, no. 7, 493-505.

DESAI, K., SULLARDS C.M., ALLEGOOD J., WANG, E., SCHMELZ, E.M., HARTL, M., HUMPF, H.U., LIOTTA, D.C, PENG Q., MERRILL, A.H.: Fumonisin and fumonisin analogs as inhibitors of ceramide synthase and inducers of apoptosis. *Biochimica et Biophysica Acta (BBA) - Molecular and Cell Biology of Lipids*, 2002, vol. 1585, no. 2-3, 188-192.

DOHNAL, V., JEŽKOVÁ, A., KUČA, K., JUN, D.: Prevence vzniku T-2 toxinu a způsoby minimalizace jeho toxického působení. Kontakt, 2008. no. 2, 1-9.

GELDERBLUM, W. a MARASAS, W.: Controversies in fumonisin mycotoxicology and risk assessment. Human , 2012, vol. 31, no. 3, 215-235.

GUEVERA- GONZALEZ, R.G.: AFLATOXINS -. Biochemistry, Intech, 2000, 398-414, ISBN 09-430-8839-9.

GÖRNER, F a VALÍK, L.: Aplikovaná mikrobiológia požívateľín: princípy mikrobiológie požívateľín, potravinársky významné mikroorganizmy a ich skupiny, mikrobiológia potravinárskych výrob, ochorenia mikrobiálneho povodu, ktorých zárodky sú prenášané požívateľinami. Bratislava: Malé centrum, 2004, 516-517, ISBN 80-967-0649-7.

HAIŠLOVÁ, J., MALÁCHOVÁ, A., ZACHARIÁŠOVÁ, M., KOSTELANSKÁ, M., KOCOUREK, V,: Kontaminace vybraných surovin, Výzkumný ústav rostlinné výroby, Praha, (vetweb.cz)- staženo 22.5.2012

HEREDIA, N., WESLEY I., GARCÍAS,S.: Microbiologically safe foods, John Wiley And Sons Ltd, 2008, 315-335, ISBN 04-700-5333-4.

HRDINA, V., HRDINA, R., JAHODÁŘ. L., MARTINEC, Z., MĚRKA, V.: Přírodní toxiny a jedy. Praha: Galén, 2004, 112-119, ISBN 80-246-0823-5.

CHANG, S. B., KADER M.M.A., WICK E. L., WOGAN, G.N.:Aflatoxin B2: Chemical Identity and Biological Activity. Science 1963-11-29, vol. 142, no. 3596, 1191-1192.

CHERAGHALI, A.M., MOHAMMADI, H.R., AMIRAHMADI, M., YAZDANPANA, H., ABOUHOSSAIN, G., ZAMANIAN, F., M.G., AFSHAR, M.: Incidence of patulin contamination in apple juice produced in Iran. Elsevier. 2005, vol. 16., no. 2, 165-167.

JUNEJA, V.K. a SOFOS J.N.: Pathogens and toxins in foods: challenges and interventions, Washington, DC: ASM Press, 2010, 512 , ISBN 978-155-5814-595.

KLABAN, V.: Ilustrovaný mikrobiologický slovník, Praha: Galén, 2005, 393-398, ISBN 80-726-2341-9.

KUZDRALIŇSKI, A., SOLARSKA, E, MUSZYNSKA, M.: Deoxynivalenol and zearalenone occurrence in beers analysed by an enzyme-linked immunosorbent assay method. Food kontrol- elsevier, 2012, 219-224.

LATGÉ, J.P.: Aspergillus fumigatus and Aspergillosis. Clinical mikrobiology rewiews, 999. vol. 12, no. 2, 310-350.

LEE, S.E., CAMPELL, B.C MOLYNEUX, R.J., HASEGAWA, S., LEE, H.S.: Inhibitory Effects of Naturally Occurring Compounds on Aflatoxin B 1 Biotransformation. Journal of Agricultural and Food Chemistry, 2001, vol. 49, no. 11, 5171-5177.

LEWIS, L., ONSONGO M., NJAPAU, H., SCHURZ-ROGERS H., LUBER G., KIESZAK, S., NYAMONGO, J., BACKER, L., DAHIYE A.M., MISORE A., DECOCK, K., RUBIN, C.; Kenya Aflatoxicosis Investigation Group. Environ Health Perspect, 2005, vol., 113, no. 12, 1763-1767.

MALAGUTTI, L., ZANNOTTI M., SCAMPINI A., SCIARAFFIA. F.: Effects of Ochratoxin A on heavy pig production. Animal Research, 2005, vol. 54, no. 3, 179-184.

MALÍŘ, F. a OSTRÝ, V.: Vlákňité mikromycety (plísňe), mykotoxiny a zdraví člověka. Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2003, 170-254, ISBN 80-701-3395-3.

MARTIN W., LORKOWSKI G., CREPPY E. E., DIRHEIMER G., RÖSCHENTHALER R.: Action of Citrinin on Bacterial Chromosomal and Plasmid

DNA In Vivo and In Vitro. Applied and Environmental Microbiology, 1986, vol. 52, no. 6, 1273-1279.

NICHOLSON, P., SIMPSON, D.R. , WILSON, A.H., CHANDLER E. , THOMSETT M.: Detection and Differentiation of Trichothecene and Enniatin-Producing Fusarium Species on Small-Grain Cereals. European Journal of Plant Pathology, 2004, vol. 110, no. 5/6, 503-514.

OGUNDERO, V.W.: Temperature and aflatoxin production by *Aspergillus flavus* and *A. parasiticus* strains from Nigerian groundnuts. Journal of basic Microbiology, 1987, vol. 27, no. 9, 511-514.

OLSEN, M a MAGAN N.: Mycotoxins in food: detection and control. Boca Raton, Fla: CRC Press, 2004, 310, ISBN 0849325579.

PATOČKA, J.: Vojenská toxikologie, Praha: Grada Publishing, 2004, 132-134, ISBN 80-247-0608-3.

PESTKA, J., SMOLINSKI, A.: Deoxynivalenol: Toxicology and Potential Effects on Humans. Journal of Toxicology and Environmental Health, 2005, vol. 8, no. 1, 39-69.

PITT, J.I.: Toxigenic fungi and mycotoxins. British Medical Bulletin, 2000, vol. 56, no., 184 – 192.

PFOHL-LESZKOWICZ, A. a. MANDERVILLE R.A.: Ochratoxin A: An overview on toxicity and carcinogenicity in animals and humans. Molecular Nutrition, 2007, vol. 51, no. 1, 61-99.

RADOVÁ- SYPECKÁ Z. a HAJŠLOVÁ J.: Mykotoxiny v zemědělské produkci ve vazbě na agrární systém, Výzkumný ústav rostlinné výroby, Praha, (vetweb.cz)- staženo 20.5.2012

ROBINSON, R., BATT, C.A., PATELP.: Encyclopedia of food microbiology . San Diego: Academic Press, 2000 ,1654, ISBN 01222707383.

ROSS, P.F., NELSON, P.E., RICHARD, J.L., OSWEILER, G.D., RICE, L.G., PLATTNER, R.D., WILSON, T.M.: Production of fumonisins by *Fusarium moniliforme* and *Fusarium proliferatum* isolates associated with equine leukoencephalomalacia and a pulmonary edema syndrome in swine. *Applied and environmental microbiology*, vol 56, no. 10, 3325-3326.

SAMAPUNDO, S., FRAN, D., BRUNO, D.M., JOHAN, D.: Effect of water activity and temperature on growth and the relationship between fumonisin production and the radial growth of *Fusarium verticillioides* and *Fusarium proliferatum* on corn. *Journal of food protection*, 2005, vol. 68., no. 5, 1054-1059.

SHARMA, N., SUZUKI, H. HE, Q., SHARMA R.P.: Tumor necrosis factor α -mediated activation of c-Jun NH₂-terminal kinase as a mechanism for fumonisin B₁ induced apoptosis in murine primary hepatocytes. *Journal of Biochemical and Molecular Toxicology*, 2006, vol. 19, no 6, 359-367.

SCHOENTAL R., JOFFE, A.Z., YAGEN B.: Cardiovascular Lesions and Various Tumors Found in Rats Given T-2 Toxin, a Trichothecene Metabolite of *Fusarium*. *The Journal of cancer research*, 1979, vol. 39, 2179.

SIDHU, O.P., CHANDRA H., BEHL, H.M.: Occurrence of aflatoxins in mahua (*Madhuca indica* Gmel.) seeds: Synergistic effect of plant extracts on inhibition of *Aspergillus flavus* growth and aflatoxin production. *Food and Chemical Toxicology*, 2009, vol. 47, no. 4, 774-777.

SUCHÝ, P. A HERZIG, I.: Plísňe a mykotoxiny prevence jejich vzniku a dekontaminace v krmivech. VÚVL a VFU, Brno, (vetweb.cz) – staženo 17.5. 2012.

SULAIMAN, M.E., YEE, CH.F., HAMID A., YATIM A.M.: The occurrence of aflatoxins in raw shelled peanutsamples from three districts of perak, malaysia. *Electronic Journal of Environmental, Agricultural and food chemistry*, vol. 5, no. 6., 2045-2052.

STOEV, S.D.: Studies on Carcinogenic and Toxic Effects of Ochratoxin A in Chicks. *Toxins*, 2010, vol. 2, no. 4, 649-664.

ŠILHÁNKOVÁ, L.: *Mikrobiologie pro potravináře a biotechnology*, Praha: ACADEMIA, 2002, 86-1499, ISBN 80-200-1024-6.

ŠLIKOVÁ, S., ŠUDYOVÁ, V., GREGOVÁ E.: Deoxynivalenol in wheat from the growing areas of Slovakia. *Cereal Research Communications*, 2008, vol. 36, no. 2, 279-287.

VALCHEVA, A. a VALCHEV, G.: The Fusariotoxins Zearalenon and Deoxinivalenol as Natural Contaminators of Some Basic Cereal Components in the Production of Combined Feed. *Bulgarian journal of agricultural science*, 2007, vol. 13; no. 1, 99-104.

TSENG, T.C. a LIU C.Y.: Occurrence of fumonisin B1 and B2 in corn-based foodstuffs in Taiwan market. *Mycopathologia*, 1997, vol. 137, no. 1, 57-61.

YAZAR, S. a OMURTAG, G.Z: Fumonisin, Trichothecenes and Zearalenone in Cereals. *International Journal of Molecular Sciences*, 2008, vol. 9, no. 11, 2062-2090.

WONG J.J. a HSIEH D.P.H: Mutagenicity of Aflatoxins Related to their Metabolism and Carcinogenic Potential. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 1976, vol. 73, no. 7, 2241-2244.

WU M.T., AYRES J.C., KOEHLER P.E.: Production of Citrinin by *Penicillium viridicatum* on Country-Cured Ham. *Applied and environmental microbiology*, 1974, vol. 27, 427

YU F.Y., LIAO Y.CH., CHANG CH.H., LIU B.H.: Citrinin induces apoptosis in HL-60 cells via activation of the mitochondrial pathway, *Toxicology Letters*, 2006, vol. 161, 143–15.

Seznam použité přílohy

SPONSEL W.E., GRAYBILL J.R., NEVAREZ H.L, DANG D.: *British Journal of ophthalmology*, 2002, vol. 86, 829-830.

TOSTI A., PIRACCINI, B.M., LORENZI, S.: Onychomycosis caused by nondermatophytic molds: Clinical features and response to treatment of 59 cases. *Elsevier*, 2000, vol. 42, no. 2, 217-224.

www.extension.umn.edu/cropenews/2007/07MNCN42.html

www.disease-disease.com/allergic-bronchopulmonary-aspergillosis

www.musevirtuel-virtualmuseum.ca/sgc-cms/expositions-exhibitions/champignons-mushrooms/English/Species/penicilliumroquefortii.html

<http://plant-disease.ippc.orst.edu/ShowDisease.aspx?RecordID=1091>

www.plantwise.org/?dsid=7444&loadmodule=plantwisedatasheet&page=4270&site=234

www.winegrapes.tamu.edu/grow/bunchrot.html

www.2medicure.com/Articles/Anti_Fungal/Generic_Sporanox.html

www.123rf.com/photo_832375_an-onion-with-a-severe-infestation-of-black-mold-aspergillus-niger-a-fungal-disease-most-commonly-th.html

<http://www.eemb40.blogspot.cz/2009/01/meet-penicilliums.html>